

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1984.2.07>

Heino GUSTAVSON

LINNATAPAMAJADE ASUTAMINE EESTIS ENNE ESIMEST MAAILMASÕDA

Ühiskondlike tapamajade ajaloos, mis ulatub tagasi Antiik-Rooma, on progressiivseim viimane periood, 19. sajandil alanu, kui suhtumises linnatapamajadesse hakkasid ilmnema nii majandusliku kui ka hügieenilase mõtte teaduslikud alged. Praktika näitas, et kommunaaltapamajad mõjustasid lihakaubandust ning soodustasid liha ja selle saaduste tervishoidlikku kontrolli. Eesti alal hakati linnatapamaju avama 1870. aastate alguses, vastavaid ettevalmistusi võib märgata juba veidi varemgi. Järgnevas antakse kronoloogiline ülevaade tapamajade asutamisest Eesti linnades ning esitatakse olulisemaid andmeid nende töö ja rajatiste kohta. Tekstis ja viidetes esinevate daatumite ühtlustamiseks on kuupäevad toodud vana kalendri järgi.

Narva elanike arv hakkas pärast Kreenholmi manufaktuuri rajamist (1857) jõudsalt kasvama. Hea turg soodustas eralihunike omavoli. Kaebused nende tegevuse kohta jõudsid ajakirjanduse veergudele¹ ja edasi kubermanguvalitsusse Peterburi, kus juba 1863. aastal tehti korraldus linnatapamaja asutamiseks Narvas². Bürokratism ja asjatundmatus venitasid ettevalmistustööd ja ehitamist. Isegi pärast hoone vastuvõtmist 13. detsembril 1871³ ei olnud võimalik seal tapmist alustada⁴. Puuduste kõrvaldamine kestis 1873. aasta alguseni. 25. jaanuaril toimus linnatapamaja pidulik avamine⁵, tegelik töö algas 1. veebruaril⁶.

Narva linnatapamaja oli primitiivne, kuid põhiliselt sarnane teiste toleaegetega: ühel pool kitsast õue oli tapahoone, teisel pool tapaloomade tall, mõlemad puidust. Ettevõtte paiknes jõesadama ligidal, Victoria ja Honori bastioni vahel.⁷

Veterinaarhügieenilised puudused ja majade amortiseerumine tingisid uue tapamaja ehitamise. Materjaliks valiti seekord tellis. Komisjon võttis juba märksa ajakohasema ettevõtte vastu 6. oktoobril 1911, peatselt järgnes tootmisluba⁸.

Kuressaare linnatapamaja avati endises kasarmus Suursilla juures 7. juunil 1886 pärast pikemaid vaidlusi linnavolikogus⁹.

Rakvere elanike arvu kasvu põhjustas raudteeühenduse saamine 1870. aastal. Siingi tekkis vajadus linnatapamaja järele. Seda kinnitab ka kubeneri vastav nõudmine 29. novembrist 1886¹⁰. Ent ehitusprojekt

¹ Das Knochenhaueramt in Narva. — Narvasche Stadtblätter, 1862, 6. Juli; -n-. — Narvasche Stadtblätter, 1863, 9. Jan.

² Eesti NSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv (= ENSV RAKA), f. 1646, nim. 1, s. 409, l. 139.

³ Leningradi Riiklik Ajaloo Arhiiv (= LRAA), f. 256, nim. 1, s. 33, l. 134.

⁴ LRAA, f. 255, nim. 1, s. 55, l. 2; f. 256, nim. 1, s. 33, l. 141—142p.

⁵ Narvasche Stadtblätter, 1873, 1. Febr. (ametlik teade).

⁶ LRAA, f. 255, nim. 1, s. 55, l. 7-a.

⁷ LRAA, f. 256, nim. 1, s. 33, l. 50p.

⁸ LRAA, f. 256, nim. 28, s. 443, l. 21—23, 28—30.

⁹ Arensbürger Wochenblatt, 1886, 10. Juni (ametlik teade).

¹⁰ ENSV RAKA, f. 3584, nim. 1, s. 109, l. 216.

saadeti kubermanguvalitsusse alles detsembri keskpaiku 1889, lõplik kinnitus tuli 4. juunil 1890¹¹. 2. augustil 1890 teatab «Eesti Postimees»: «Rakvere linna tapamaja on nüüd valmis saanud», kuid dokumentaalandmeid avamise kohta säilinud ei ole.

Oma põhiplaanilt sarnanes Rakvere linnatapamaja Narva omaga, ehitised olid samuti puidust. Selle ekspluateerimine aga oli omapärane Eesti munitsipaaltapamajade ajaloos: juriidiliselt kuulus ettevõtte linnale, kes aga rentis selle välja eralihinikele. Iga rentnik püüdis nelja lepinguaastaga võtta, mis võimalik. Tagajärjeks olid tõsised eksimused tervishoiureeglite vastu¹². Kubermanguvalitsuse survele asuti koostama uue, juba täiel määral linna majandatava tapamaja projekti. See kinnitati augustikuus 1904. Teine, täielikum projekt võeti vastu järgmise aasta 10. septembril, mil ehitis oli juba valmimas. Uutes hoonetes algaski töö 1. oktoobril 1905.¹³

Vanad rajatised lammutati. Uus tapamaja asus vanast hoonestikust umbes 120 m edela pool ja püsib märgatavalt ümberehitatuna tänapäevani kui Rakvere Lihakombinaadi keskosakond.

Võru oli esimene linn Liivimaa mandriosas, kuhu asutati linnatapamaja. Paraku on vastavad arhiivitoimikud suurelt osalt kaduma läinud. «Postimees» teatab 28. veebruaril 1891 Võru linnavolikogu otsusest tapamaja ehitada. Sama aasta 23. septembri «Postimehest» loeme: «Wõrus on linna poolt tapakoda awatud.» Samas kohas jätkab praegugi tegevust Tartu Lihakombinaadi Võru osakond. Esialgne tapahoone oli äärmiselt primitiivne, meenutades rohkem kuuri kui tootmisruumi¹⁴.

Tallinnas oli 1889. aastaks elanike arv jõudnud 53 000 piiresse; kasv jätkus, ent kommunaalhügieen ei jõudnud sellega sammu pidada. 1890. aastate algul kritiseerisid ajalehed üsna teravas toonis linna sanitaarolukorda. Kui linnavalitsus suhtus linna tervishoiukomisjonisse «indiferentselt, ilma igasuguse huvita». Alles 1892. aastal võeti ametisse linna sanitaararst.¹⁵ Terve linna lihakontrolli tarbeks oli vaid üks mikroskoop! Aguleis paiknevad eralihinike tapatallid ei vastanud sanitaarnormidele, hügieenireegleid rikuti seal sageli ja rängalt.¹⁶ Hoolimata juba 1886. aastal avaldatud mõttest asutada munitsipaaltapamaja¹⁷ ei jõutud asjalike tegudeni. Esialgu vaieldi asupaiga üle, seejärel algas viljatu kauplemine sõjaväevõimudega, kelle käes oli osa sobivaks peetud krundist. 1890. aastaks saavutati kokkulepe ja insener-arhitekt C. Jacoby projekt kiideti heaks¹⁸. Ehitama asuti 1891. aastal.¹⁹ Esimesed proovitapmised tehti 6. septembril ning ametlik tootmisluba väljastati 13. septembril 1893²⁰.

Võrdluseks lisatagu, et Vilniuses alustas linnatapamaja tegevust 1895²¹ ning Riias kaks aastat hiljem²².

Tallinna linnatapamaja oli teistest Eestis tegutsevatest tapamajadest märgatavalt täiuslikum. Seal olid sanitaarlahila (eraldatud õueosas paiknev taparuum haigete loomade jaoks), töötajate elamud, utiliseerimisosakond kõlbmatu liha töötlemiseks jm. vajalikud rajatised. Kaugeimal sai tapamaja tuntuks pärast 1898. aastat, mil selle juhataja veteri-

¹¹ ENSV RAKA, f. 33, nim. 3, s. 1904, l. 3, 6p., 7, 10.

¹² ENSV RAKA, f. 32, nim. 2, s. 11, l. 4–5 jm.

¹³ ENSV RAKA, f. 33, nim. 3, s. 2344, l. 9, 14, 16–44.

¹⁴ ENSV RAKA, f. 3780, nim. 1, s. 704, l. 327p–328.

¹⁵ ENSV RAKA, f. 31, nim. 14, s. 33, l. 393–394; nim. 19, s. 30, l. 246.

¹⁶ Отчет об управлении городом Ревелем за 1891 год. Ревель, 1892, 56.

¹⁷ Bericht über die Verwaltung der Stadt Reval für das Jahr 1886. Reval, 1887, 5–6.

¹⁸ Отчет об управлении городом Ревелем за 1890 год. Ревель, 1891, 10.

¹⁹ Отчет об управлении городом Ревелем за 1891 год. Ревель, 1892, 20.

²⁰ Отчет об управлении городом Ревелем за 1893 год. Ревель, 1894, 19.

²¹ Меркис В. Развитие промышленности и формирование пролетариата Литвы в XIX в. Вильнюс, 1969, 125.

²² Ени А. К. Скотобойни и их оборудование. СПб., 1912, 13–17.

naararst Johann Mey laskis patentida spetsiaalse pressi loomade mao- ja sooltesisaldisest küttebrikkide tootmiseks. AINUõIGUSE nende valmistamiseks sai Tallinnas asuv F. Wiegandi masinatehas (praegune «Ilmarine»), tellijaid leidis mitmel pool Venemaal.²³

Tapamajas toodeti kõrvalproduktidena vereseerumit ja kilpnäärmeekstrakti, mida apteekidele müüdi, aneemia all kannatajad käisid koha- peal steriliseeritud loomaverd joomas, reumahaigetele ordineeriti mähi- seid vasttapetud loomade maosisaldisest²⁴. Praaklihast tehti nultberväe- tist, mis aiandus- ja põllumajandusnäitustel sai autasusid; kuivatatud verest kuubikud suunati müügile koeratoiduna²⁵. Värvil algainena toodeti defibrineeritud verd, mis realiseeriti A. M. Lutheri vabrikule (praegune Tallinna Vineeri- ja Mõõblikombinaat)²⁶. Pidevalt täienes seadmestik, toimusid ümber- ja juurdeehitused, tapamaja sai oma raudteeharu ja mahalaadimisplatvormi.

Praegu asub kunagises linnatapamajas Tallinna Liha- ja Konservikombinaadi osakond.

Pärnu majanduslik tähtsus, mis oli pärast laiarööpmeliste raudtee- liinide rajamist Eestisse märgatavalt kahanenud, hakkas taastuma 19. sajandi lõpul pärast kitsarööpmelise raudteeühenduse saamist, kuurordi populaarsuse kasvu ja «Waldhofi» tselluloosivabriku asutamist 1898. Kuid juba enne elavnemisperioodi nägi Pärnu linnavalitsus ette vaja- dust asutada linnatapamaja. Aastal 1895 osteti Ülejõel asuvad Tallinna Kaubapanga laod, nende ümberehitamisprojekti valmistas Tallinna arhi- tekt C. Jacoby, kes oli projekteerinud Tallinna tapamaja²⁷.

Ehitamine ja seadmestamine lõpetati 1. veebruariks 1897, proovi- tapmine tehti 10. veebruaril, kuid pidulik avamine toimus alles 1. aprillil, mil algas ka igapäevane tootmistöö²⁸.

Ka Pärnu linnatapamaja oli ajakohane: seal oli osakond liha utiliseeri- miseks, valmistati ka väetist²⁹.

Esialgse hoonestiku osi on praegugi Pärnu Lihakombinaadi uusehi- tiste varjus.

Viljandi lihakaubandust iseloomustas juba 1880. aastaist kont- rollimatus, sest peamiselt asusid eralihunike tapatallid väljaspool linna piire mõisamaadele tekkivates agulites. Aastaid pidurdasid linnatapa- maja rajamist passiivsus ja bürokratism. Alles 1899. aasta lõpul anti Pärnu arhitektile H. v. Wolffeldtile ülesanne koostada projekt. Järgmisel aastal määrati kindlaks krunt ja algasid ehitustööd; hooned anti eksplua- tatsiooni 22. veebruaril 1901.³⁰ Järveäärsele karjamaale oli kerkinud meeldiv tellisehitist, mida nüüd kasutab ümberehitatult spordibaas.

Наapsалу linnatapamaja asutamist kiirendas kahtlemata 1896. aastal ajalehes «Новое Время» ilmunud kriitiline artikkel antisanitaar- setest tapatallidest kuurortlinnas. Kirjutis arutati läbi Eestimaa kuber- manguvalitsuse arstiosakonnas ning see tingis tõsiste sammude astu- mist. Ometi ei võimaldanud linna ebarahuldav finantsolukord kohe asuda tapamaja ehitamisele.³¹

Alles 1900. aastal valmis arhitekt C. Jacobylt tellitud projekt, mille kuberneri kinnitas 2. juunil³². Küllaltki tagasihoidlike hoonete püs-

²³ ENSV RAKA, f. 849, nim. 1, s. 1005, l. 8, 8p.; f. 3366, nim. 1, s. 135, l. 420.

²⁴ Отчет об управлении городом Ревелем за 1895 год. Ревель, 1896, 70—73.

²⁵ Отчет об управлении городом Ревелем за 1896 год. Ревель, 1897, 88—89; Revaler Beobachter, 1898, 10. April.

²⁶ Отчет Ревельской городской управы за 1901 год. Ревель, 1902, 88.

²⁷ Отчет Перновской городской управы за 1896 год. Пернов, 1897, с. XIX.

²⁸ Отчет Перновской городской управы за 1897 год. Пернов, 1898, с. XX, XXI.

²⁹ Schultz, K. Unser Schlachthaus. — Pernausche Zeitung, 1897, 5. u. 7. Febr.

³⁰ ENSV RAKA, f. 3780, nim. 1, s. 704, l. 190; s. 641^c, l. 14p., 15.

³¹ ENSV RAKA, f. 32, nim. 2, s. 10, l. 18—20p.

³² ENSV RAKA, f. 33, nim. 3, s. 2267, l. 1—13.

titamiseks kulus suhteliselt kaua aega. Töö vastses linnatapamajas algas 2. aprillil 1902³³.

Praegu asub samas paigas Tallinna Liha- ja Konservikombinaadi Haapsalu osakond, esialgsetest hoonetest on säilinud vaid kahekorruse-line administratiivmaja.

Paides, kus linnapea oli ise eralihunik ja üsna suure lahitalli valdaja, moodustati linnavolikogu juurde tapamaja ehituskomisjon 1900. aasta kevadel, kuid praktiliselt jäi see varjusurma. Alles järgmisel aastal, mil valiti uus linnapea, kerkis küsimus taas päevakorrale. Kinnitati projekt ning eraldati finantsid, algas ehitustöö.³⁴ Oktoobrikuuks oli kõik valmis, kuid dokumentide vormistushäirete tõttu lükkus hoonete vastuvõtmine edasi ning tapamaja pidulik avamine toimus 2. jaanuaril 1902, töö algas järgmisel päeval.³⁵

Põhjalikult ümberehitatud hooneid kasutab Paide Lihakombinaat tänapäevalgi.

Tartus kui Eesti progressiivses kõrghariduskeskuses oluks kommunaaltapamaja kiire ja vältimatu asutamine igati mõistetav, isegi eeldatav juba 1870. aastail. Tõsi, sellesuunalised mõtted olid tollal ka liikumas³⁶, ent teoks neid ei tehtud. Korduvalt katsuti midagi konkreetset ette võtta, kuid sõnadest kaugemale ei jõutud. Ei aidanud ka professorite manitsused ega ajakirjanduse sekkumine. Nii kirjutab isegi «Биржевые Ведомости» 1897. aastal: «Ime, et linnas, kus enamat 40 000 inimest, sarnast hoonet veel ei ole ehitatud.»³⁷ Linnavalitsuses ja -volikogus aga jätkusid vaidlused kavatsetava tapamaja asupaiga ja vajalike finantside üle.

19. jaanuaril 1900 ostis linn lõpuks Tähtvere mõisalt ehituskrundi. Arhitekt R. Guleke projekti kinnitas kubermanguvalitsus aga alles detsembris 1901, linn andis ehitustöö välja septembris 1902.³⁸

Ehitusettevõtja G. Darmer oli oma ülesannete kõrgusel, valminud ja seadmestatud linnatapamaja sai tootmisloa 2. detsembril 1903³⁹ ning töö algas 16. detsembril⁴⁰.

Võrreldes Eesti teise suure tapamajaga Tallinnas, osutus Tartu oma mõneti läbimõeldumaks, hoonestus paiknes ratsionaalsemalt, utiliseerimisosakond oli ajakohasem. Tartuski valmistati kõrvaltooteid: toorainet seebi- ja vankrimäärde tööstusele ning pulberjõusöötä, viimast ostsid meeldi kana-, sea- ja kalakasvatatajad, samuti koeraomanikud⁴¹.

Praegu asub kunagises Tartu linnatapamajas külmhoone.

Valga linnavolikogus räägiti linnatapamaja vajadusest esmakordselt 1892. aastal, paraku tulutult. Kubermanguvalitsuse surve otsustati üheksa aastat hiljem siiski leida vajalik summa ning kinnitati isegi projekt.⁴² Kuid alles 1908. aastal alustati nulltsükliga, alusmüürid valmisid järgmiseks sügiseks. Samal ajal loobuti olemasoleva projekti realiseerimisest ja lasti teha uus, mille kubermanguvalitsus viseeris 26. jaanuaril 1910.⁴³ Valmis nn. ajutine tapamaja, mis kujutas enesest laud-

³³ Эстляндские Губернские Ведомости, 1902, 21 марта.

³⁴ ENSV RAKA, f. 3068, nim. 1, s. 8, l. 41, 46; s. 5, l. 4p.

³⁵ Weißensteiner Anzeiger, 1901, 25. Oct.; 1902, 16. Jan.

³⁶ Rückblick auf die Thätigkeit der städtischen Verwaltung zu Dorpat in der Verwaltungsperiode 1878—1882. Dorpat, 1882, 7.

³⁷ Postimees, 1897, 24. nov.

³⁸ ENSV RAKA, f. 2623, nim. 1, s. 24, l. 31p.—32p.; s. 508, l. 76; s. 563, l. 1, 1p., 3p.

³⁹ ENSV RAKA, f. 2623, nim. 1, s. 584, l. 149.

⁴⁰ Postimees, 1903, 9. det. (ametlik teadaanne).

⁴¹ ENSV RAKA, f. 2623, nim. 1, s. 563, l. 17; T—nn, A. Liha- ja kondijahu valmistamise aparaat linna tapamaja juurde. — Päevaleht, 1916, 18. märts.

⁴² ENSV RAKA, f. 3366, nim. 1, s. 27, l. 33p.; s. 135, l. 4—5p., 95—100.

⁴³ ENSV RAKA, f. 298, nim. 3, s. 504, kogu toimik.

barakki-, kivist ehitati vaid juurdeehitus katla tarvis. Tapmine algas 1. septembril 1910.⁴⁴

Täna on kunagine linnatapamaja hoonestus Valga Liha- ja Konservikombinaadi maa-alal likvideeritud.

*

Linnatapamajad osutusid oluliseks tervishoiuteguriks. Nende avamisega kehtestati sundmäärused, mis keelasid loomade tapmise eralähitallides asula piires ja lähiehitistes. Tootmishoonete ehitamisel ja sisustamisel järgiti hügieeninõudeid (paigaldati reoveefiltrid, taparuumidele tehti kergesti puhastatavad seinad ja põrandad jne.). Kohustuslik oli sanitaariietuse kandmine (valge põll, kätised). Tolleaegne linnatapamaja oli paik, kus eralihunikud pidid ostetud loomi tapma ja lihakehasid ning sooli töötlemata. Seega koosnes tapamajas liikuv tööjõud peamiselt eralihunikest ja nende sellidest. Kuid linna palgal peeti üht-kaht lihunikku, kelle ülesanne oli teenustasu eest tappa linnaelanike loomi.

Lisaks tapaloomade ja liha organoleptilisele järelevaatusele kontrolliti linnatapamajades trihhinoosi avastamiseks sealihaga mikrokoobiga. Samuti oli nõutav maalt linnaturule toodava liha järelevaatust tapamajas või tapamaja administratsioonile alluvas kontrollpunktis turu juures. Vastutus hügieeninõuete täitmise eest lasus tapamaja juhtkonnal, kuhu kuulusid üldiselt veterinaarharidusega isikud.

Lihakontrolli kasulikkust kinnitavad näiteks 1904. aasta andmed Narvast⁴⁵:

	Veiseliha	Vasikaliha	Sealiha	Lambaliha	Kokku
	puudades				
Kontrollitud	200	5	11 296	2	11 503
Sellest prakeeritud	137,5	3,5	1 213,5	0	1 363,5

Arvutusest selgub, et veterinaarkontroll ei lubanud müügile 11,8% maarahva poolt turule toodud lihast, mis järelevaatuspunkti puudumise korral läinuks linnainimeste toidulauale. Peale toore liha kontrolliti kaubastatavaid suitsusinke. Tulemusi võib näha taas Narva näidete varal⁴⁶:

	1905	1906	1907
Kontrollpunkti toodud sinke (tk.)	679	357	232
neist prakeeritud (tk.)	213	137	90
Praagi protsent	31,36	38,37	38,79

Uldrahvaliku kasu kõrval ei saa jätta nimetamata linnatapamajade tulutoovust kommunaalmajandusele. Loomulikult olenes kasumi suurus mitmest tegurist, millest olulisemad olid elanike arv, nende ostujõud, tapamaja tootmismahd ja tehnoloogiatase. Näiteks oli Narva linnatapamaja kasum 1909. aastal ligi 590 rubla⁴⁷, Tallinnas aga vastav puhaskasu 1915. aastal 48 413 rubla⁴⁸.

⁴⁴ ENSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv, f. 3084, nim. 1, s. 98, l. 10, 183, 187.

⁴⁵ LRAA, f. 255, nim. 1, s. 950, l. 174—175p.

⁴⁶ ENSV RAKA, f. 849, nim. 1, s. 1069, l. 61.

⁴⁷ Отчет об исполнении сметы Нарвской городской управы за 1909 год, 44—45.

⁴⁸ Tallinna linna majapidamine 1905—1915. Tallinn, 1916, 51.

Kõnealuste Eesti linnatapamajade asutamine kestis 1873. aastast (Narva) kuni 1910. aastani (Valga), tinglikult mainitagu ka Narva uut tapamaja, mis valmis aastal 1911. Võib eraldada kaht etappi: 1) primitiivsete tapamajade asutamine, ajendiks linna- ja kubermanguvalitsuse initsiatiiv (Narva, Kuressaare, Rakvere tapamajad, tinglikult Võru oma), ja 2) oma aja kohta korralike tapamajade avamine, kus stiimuliks osutus ka tsentraalne surve (Tallinna, Pärnu, Viljandi, Haapsalu, Paide ja Tartu linnatapamajad, tinglikult ka Rakvere ja Narva uued tapamajad, kuna Valga ajutine tapamaja moodustab erandi).

Nimetatud tsentraalse surve esmaavalduseks oli siseministri ringkiri 19. juunist 1892, mis lähetati kõigile kuberneridele resoluutse soovitusena nõuda igalt linnavalitsuselt kommunaaltapamaja asutamist⁴⁹. Et operatiivsemalt kehtestada kohalikke sundmäärusi, nende seas ka loomade tapmist ja lihakontrolli reguleerivaid, anti samal aastal välja eriseadus «antud territooriumi heakorra, julgeoleku ning üldseisundi parendamiseks»⁵⁰. Nendele juriidilistele aktidele järgnesid kubermanguvalitsuste korraldused linnadele. Mõni linnavolikogu suhtus ettepanekusse konstruktiivselt ja saavutas kiiresti häid tulemusi, teisel kerkisid esile kohalikud vastuolud ning asi kippus takerduma. Nii mõnigi kord pidi kubermanguvalitsus esitama linnale ultimaatum: kui omavalitsus ei ole suuteline tapamaja avama, siis antakse vastav õigus mõnele eraettevõtjale. Säärast surveavaldust kasutati näiteks Viljandis⁵¹, Tartus⁵² ja Valgas⁵³.

Vaadeldava perioodi lõpuks olid linnatapamajad üheteistkümnnes Eesti linnas kaheteistkümnest, ilma jäi Paldiski kui üleliia väike asula.

Esitanud A. Kõörna

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi
Konstrueerimise ja Tehnoloogia Büro

Toimetusse saanud
3. II 1983

Хейно ГУСТАВСОН

ОБ ОСНОВАНИИ ГОРОДСКИХ СКОТОБОЕН НА ТЕРРИТОРИИ ЭСТОНИИ ДО I МИРОВОЙ ВОЙНЫ

В истории городских скотобоев в Эстонии до I мировой войны можно выделить два этапа: 1. Открытие примитивных скотобоев по инициативе городских и губернских властей (в Нарве в 1873 г., в Куressaare в 1886 г., в Раквере в 1890 г., в Выру в 1891 г.). 2. Открытие современных скотобоев под давлением Министерства внутренних дел (в Таллине в 1893 г., в Пярну в 1897 г., в Вильянди в 1901 г.) в Хаапсалу и Пайде в 1902 г., в Тарту в 1903 г.; сюда же можно условно причислить и новые скотобойни в Раквере и Нарве).

Мясникам-частникам было вменено в обязанность убивать купленный ими скот и обрабатывать туши на городских скотобойнях. Штатами этих предприятий предусматривалось иметь одного или двух мясников для обслуживания населения.

Открытие общественных скотобоев имело много положительных сторон. Сразу были ликвидированы все частные, мелкие и нередко антисанитарные места убоя скота как в самом городе, так и в его окрестностях. Уровень технической оснащенности скотобоев и применяемая технология отвечали требованиям того времени. На скотобойнях соблюдались все ветеринарно-гигиенические правила, имелись пункты осмотра скота и

⁴⁹ ENSV RAKA, f. 3780, nim. 1, s. 704, l. 29p.

⁵⁰ Свод Законов, изд. 1892 г. Т. II, ч. I, 421.

⁵¹ ENSV RAKA, f. 3780, nim. 1, s. 704, l. 103—104.

⁵² ENSV RAKA, f. 2623, nim. 1, s. 508, l. 31—32.

⁵³ ENSV RAKA, f. 3366, nim. 1, s. 135, l. 36—36p.

мяса, а также кабинеты для микроскопических исследований. Общественные скотобойни в известной мере регулировали цены на скотном и мясном рынках и приносили городской казне заметную прибыль.

*Конструкторско-технологическое бюро
Министерства мясной и молочной промышленности
Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
3/II 1983

Heino GUSTAVSON

ÜBER DIE ENTSTEHUNG DER STÄDTISCHEN SCHLÄCHTEREIEIN IN ESTLAND VOR DEM I. WELTKRIEG

Die Gründung der städtischen Schlachthäuser in Estland während der Periode 1873—1914 zerfällt in zwei Abschnitte:

1. Die Eröffnung verhältnismäßig primitiver Schlächtereien infolge der Initiative örtlicher Behörden (in Narva 1873, in Kuressaare 1886, in Rakvere 1890, in Võru 1891);

2. Die Eröffnung zeitgemäßer Betriebe durch den Einfluß des Ministeriums für innere Angelegenheiten (in Tallinn 1893, in Pärnu 1897, in Viljandi 1901, in Haapsalu und Paide 1902, in Tartu 1903, bedingt auch die neuen Schlachthäuser in Rakvere und Narva; eine Ausnahme bildet aber die 1910 eröffnete temporäre Schlächtereie in Valga).

Die munizipalen Schlachthöfe dieser Zeit in Rußland, ebenso in den Baltischen Gouvernements, stellten besondere Betriebe, wo die Privatschlächter ihr Gewerbe auszuüben hatten, dar. (Nämlich wurden die Privatschlachthäuser in der Stadt und ihrer Umgebung mit der Gründung der städtischen Schlachthöfe aufgelöst.) Nur 1—2 Schlächter waren in den munizipalen Schlachthäusern als Lohnarbeiter angestellt, und bedienten unmittelbar die Stadtbevölkerung.

In den neueren städtischen Schlachthäusern wurden die Hygienevorschriften eingehalten, die Einrichtung und Technologie waren zeitgemäß. Eine besonders positive Rolle spielten die bei den Schlachthöfen eröffneten Fleischkontrollpunkte. Die munizipalen Schlächtereien bildeten außerdem einen preisermäßigenden Faktor auf dem Vieh- und Fleischmarkt. Und zuletzt waren die Einkünfte von den genannten Betrieben nicht immer gering.

*Konstruktions- und Technologisches Büro
des Ministeriums für Fleisch- und Milchverarbeitende Industrie
der Estnischen SSR*

Eingegangen
am 3. Febr. 1983